

UMJESTO ODGOVORA ŠTEFANIJI POPOVIĆ, »POVODOM NAPISA MLADENA ŠVABA: 'UZ DRUGO IZDANJE KNJIGE MIRJANE GROSS, HISTORIJSKA ZNANOST'«

Š. P. se našla pogođenom usputnom konstatacijom: »Pokušaj bibliografije stranih prevedenih historijskih djela koji je sastavila Š. Popović nije potpun niti je u skladu sa svojim naslovom.«¹ Prema prethodnoj rečenici Š. P. drži da je moguć zaključak »...autorica *Pokušaja bibliografije* najavila je u naslovu jedno a ispod njega izradila nešto sasvim drugo (i to nepotpuno), pa prema tome, pojma nema o poslu koji je uradila« i nastavlja: »Šteta što M. Švab nije ničim argumentirao svoju tvrdnju, a još je veća šteta što nije iznio barem svoju viziju takve bibliografije (kad već do sada nije objavio ništa slično), koja bi, možda ne samo meni, služila kao putokaz u budućem radu« (Popović 1984, 301).

Zatim Š. P. pokušava skrenuti pažnju čitatelja Historijske znanosti »na neke najjednostavnije činjenice vezane uz *Pokušaj bibliografije*, koje su kritičaru očito nepoznate ili toliko nevažne da ih ignorira« (Popović 1984, 301). Te najjednostavnije činjenice uobličene su u četiri točke. Držim da mi je dopušteno usporediti shvaćanja koja je Š. P. izložila u spomenutim točkama i tvrdnje iz uvodne napomene Š. P. koja se nalazi ispred *Pokušaja bibliografije*:

»1. Ovaj pokušaj bibliografije zaista je samo *pokušaj* da se upozori na historijske radove koji su kod nas prevedeni i tako pristupačni onima kojima je knjiga prvenstveno i namijenjena, a to su studenti. Od njih se ne može tražiti da bez problema čitaju literaturu na stranim jezicima (kurziv M. Šb.).

2. *Izbor* (kurziv M. Šb.) prevedenih radova podređen je najvećim dijelom problematici koja se obrađuje u knjizi, a to je i najlogičnije. (Jer, ako čitam tekst o npr. Karlu Kautskom onda je prirodno da me zanima koja su njegova djela prevedena, a neću tog časa tražiti prije-

¹ b Švab 1983, 234. U a Švab 1983, 34, nalazila se još jedna rečenica: »Npr. nedostaje prijevod djela V. I. Gerjea, Razvitak istorijske nauke, Biograd 1871. (u prijevodu N. Dučića).« Tu rečenicu uklonio je J. Šidak. Umjesto nje prethodnu rečenicu dopunio sam dodatkom »...niti je u skladu sa svojim naslovom«. J. Šidak je također izostavio uvodno geslo: »Cjelokupna historiografija je na predznanstvenom stupnju, koji se neće moći prevladati sve dok djelatni poticaji tehnologiji ne rezultiraju izgradnjom strojeva koji će učiniti pristupačnim — samo za istraživače prošlosti — privremeno neupotrebljavane dvije kategorije izvora, nezabilježen jezični materijal i istovrsne misli ljudi prošlosti« (poopćeno prema Švab 1978, 69—70) i nastavak »Wenige sind im Stande, von den Vorurteilen der Umgebung abweichende Meinungen gelassen auszusprechen; die Meisten sind sogar unfähig, überhaupt zu solchen Meinungen zu gelangen« (Einstein 1953, 137—138), v. a Švab 1983, 1 i 37, bilj. 1 i 2. Izostavljena su i sva ona mjesta koja su se nadovezivala na naprijed navedena stajališta te primjedbe u vezi s problemom prijevoda s grčkog (Hekatej) u *Historijskoj znanosti* (a Švab 1983, 6). Istu sudbinu doživjele su i primjedbe o navodu M. Gross da sustavno ne koristi metodološke priloge objavljene u periodici, već samo knjige i zbirke članaka (Gross 1976, 8—9, i 1980, 8—9), v. a Švab 1983, 4.

vode npr. Vojtjeha Zamarovskog koji se u knjizi ne spominje) (kurziv M. Šb.). Drugi oblik selekcije prevedenih izdanja sastojao se u tome da se uvrste samo prijevodi onih radova koji, opet u skladu s koncepcijom knjige, imaju historijski karakter.

3. Pokušaj bibliografije je izrađen ponajviše na temelju kataloga Sveučilišne i nacionalne knjižnice (ipak bi trebalo navesti službeni naziv biblioteke, M. Šb.) u Zagrebu gdje se mogu naći iscrpni podaci za svaku bibliografiju, pa tako i historijsku.

4. Najnormalnije i jedino moguće jest da je ovaj izbor prevedenih radova nepotpun (kad bi se objavili svi ispisani naslovi taj bi dio zauzeo barem 1/3 knjige), a to je najavljeno i u samom naslovu: *Pokušaj bibliografije...* Svatko razuman znađe da pokušaj ne znači i 100% osvarenje. Ako je, dakle, moj rad nepotpun (kao što M. Švab priznaje, ali kao manu), onda je barem u skladu sa svojim naslovom« (Popović 1984, 301—302).

»Ova je bibliografija rađena na temelju literature koja se može naći u zagrebačkim knjižnicama. Izdanja na slovenskom jeziku spominju se samo ako nema prijevoda na hrvatski ili srpski jezik. Radi potpunosti uneseni su i podaci o autorima o kojima nije riječ u ovoj knjizi (kurziv M. Šb.). Valjalo je unijeti i historijske radove Marxa, Engelsa i Lenjina. S obzirom na svrhu ove bibliografije ne bi imalo smisla citirati sva brojna izdanja tih radova. Zato se ovdje spominju samo posljednja izdanja.«²

Temeljem poredbe uočavaju se mnoge neskladnosti. Nesretan je odabir neprimjerene i netočne riječi pokušaj umjesto izbor iz bibliografije. Da je upotrijebljen izbor, otpao bi kao neutemeljen prigovor o neskladnosti naslova spram realizacije, jer iz naprijed navedenih dopunskih objašnjenja o načelima temeljem kojim je izrađena bibliografija (v. točku 4) jasno je da je riječ o izboru (v. točku 2 i 4), gdje sama Š. P. tako naziva svoju bibliografiju. Iz tvrdnje o nestopostnosti spomenute bibliografije bjelodano je da Š. P., otpočinjući izradbu bibliografije, nije konzultirala ni jednog iskusnijeg bibliografa. Da je to uradila, bilo bi joj potpuno jasno da takvih 100% bibliografija naprosto nema.

U objašnjenju uz *Pokušaj bibliografije* ona navodi da su radi potpunosti u nju uneseni i podaci o autorima koji nisu spomenuti u knjizi M. Gross. Međutim, tog načela se u točki 2 odriče, primjer K. Kautski i V. Zamarovski — potonji nije unesen jer se u knjizi ne spominje. U istoj točki izlaže još jedan princip selekcije i uvrštavanja radova u bibliografiju: samo prijevodi koji su u skladu s koncepcijom knjige a imaju historijski karakter. Ni tu nije dosljedna u provedbi jer, koristeći Nacionalnu i sveučilišnu biblioteku u Zagrebu, vrlo vjerojatno nije upotrijebila predmentni katalog, tj. nije pregledala struku 132, metodologija. U suprotnom teško da bi joj promaklo Gerjeovo djelo — razlog zbog kojeg sam ga u rukopisu i naveo kao jedini primjer. Drugi razlog uzimanja za primjer Gerjea mogao bi se naći u recepciji Gerjeova djela (Valla 1876, 3).

U bibliografiji Š. P. koja se sastoji od knjiga i priloga iz časopisa — u drugom izdanju popunjenoj djelima izašlim između 1976. i 1979. — samo

² Gross 1976, 361, i ²1980, 368. Uvodni tekst bibliografije Š. P. identičan je u oba izdanja.

su za dva djela navedeni prevodioci i to: Appianus, A., Rimska Ilirija od Apiana Alexandrinskoga (prev. A. Starčević) i Ranke, L., Srbija i Turska u devetnaestom veku (prev. S. Novaković).

Kad je izlazilo drugo izdanje knjige M. Gross *Historijska znanost*, dopunjena je i bibliografija. Pitanje je, međutim, da li je autorica dopunâ bibliografije bila upoznata s dodanim poglavljem u drugom izdanju »O osnovnim metodološkim problemima historijske znanosti na kraju sedamedesetih godina«, 353—367, ili ga je površno pregledala. Tako npr. prevedena je knjiga A. Schmidta, *Povijest i struktura*, Beograd 1976, koju u originalu navodi M. Gross u prvom izdanju, ali unatoč upozorenju M. Gross u tekstu dopunske rasprave u drugom izdanju *Historijske znanosti*, 365, bilj. 13, da se pojavio i prijevod, ne nalazimo ga u bibliografiji, isto kao ni prijevod G. Schödl, »Pruska-Njemačka« i saveznonjemačka historijska znanost, ČSP 1978, 1, 41—69, odnosno str. 366, bilj. 19, dok je prijevod rasprave J. Topolskog, *Povijesno izvješće i uvjeti njegove valjanosti*, Kulturni radnik 3, 1979, našao svoje mjesto u bibliografiji. U nju nije unijet podatak o prijevodu djela *Historija čovječanstva*. Kulturni i naučni razvoj 1—6, u 20 svezaka, Zagreb 1966—1976.

Kao osnovni razlog izradbe bibliografije prijevoda povijesnih djela Š. P. ističe da se ne može od studenata očekivati da se bez problema služe literaturom na stranim jezicima (v. toč. 1). Čini se da je Š. P. smetnula s uma da se na kraju priloga (b Švab 1983, 235) govori o negativnoj selekciji srednjoškolske populacije spram povijesti i drugih društvenih disciplina, tako da bi opravdanje takve bibliografije prije bilo u toj negativnoj selekciji.

Š. P. se na kraju svog diskusionog priloga čudi zašto nismo reagirao na nedostatke u vezi s kazalom u drugom izdanju *Historijske znanosti*. Naime, nakon dodane rasprave »O osnovnim metodološkim problemima historijske znanosti na kraju sedamdesetih godina« pomakle su se iza tog priloga sve stranice a podaci iz dodatka nisu uneseni u kazalo. Odgovor je više nego jednostavan: kako sam u uvodu (b Švab 1983, 215) naveo stranice pojedinih cjelina pa i kazala i za prvo i za drugo izdanje, pažljivom čitaocu ta zbrka gotovo nije mogla promaći. Do propusta je došlo zbog uvjerenja — pokazalo se pogrešnim — izdavača da reprintu, ali s dodacima, nije potreban tehnički urednik. To dakako više ljuti Š. P. jer je tako postala, bez svog znanja autor dijelom neupotrebljiva kazala, tj. za stranice 353 do 381 kazalo ne vrijedi.

Time je moja diskusija sa Š. P. o ovdje pokrenutim problemima završena.

Mladen Švab

Popis citirane literature

Einstein, Albert, *Mein Weltbild*, Zürich — Stuttgart — Wien 1953. Gross, Mirjana, *Historijska znanost* (fotokopija rukopisa na kojoj su vidljivi zahvati glavnog i fanija, Pokušaj bibliografije historijskih djela prevedenih na hrvatski ili srpski jezik, u: Gross 1976, 361—366, 1980, 368—374. — Popović, Štefanija, *Povodom napisa Mladena Švaba: »Uz drugo izdanje knjige Mirjane Gross, Historijska znanost«*, *Radovi IHP*, 17, 1984 [1985], 301—302. — Švab, Mladen, *Pregled literature o ulozi slobodnih zidara u povijesti hrvatskih zemalja*, *Casopis za suvremenu povijest* (dalje ČSP) 1978, II, 69—92. — a Švab, Mladen, *Uz drugo izdanje knjige Mirjane Gross, Historijska znanost* (fotokopije rukopisa na kojoj su vidljivi zahvati glavnog i odgovornog urednika Historijskog zbornika Jaroslava Šidaka), Zagreb 1983, 1—36 + 37—46. — b Švab, Mladen, *Uz drugo izdanje knjige Mirjane Gross Historijska znanost*, *Historijski zbornik XXXVI*, 1983 [1984], 215—236. — Valla, Franjo, *Nješto o životu povjestničkom*. *Jahresbericht k.u.k. Ober-Realschule im Rakovac im Grenzlande für das Schuljahr 1875/6, Agram 1876*, 3—35.

SVEUČILISTE U ZAGREBU — INSTITUT ZA HRVATSKU POVIJEST

INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY
ИНСТИТУТ ХОРВАТСКОЙ ИСТОРИИ

RADOVI

VOL. 18

ZAGREB

1985.

Izdavač: Sveučilište u Zagrebu — Centar za povijesne znanosti
Odjel za hrvatsku povijest

UREDNIČKI ODBOR

Branka BOBAN, Zagreb, Mirjana GROSS, Zagreb, Josip LUČIĆ, Zagreb, Marijan MATICKA, Zagreb, Ivan OČAK, Zagreb, Tomislav RAUKAR, Zagreb, Petar STRČIĆ, Zagreb

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK

Josip LUČIĆ, Zagreb

Adresa uredništva: Centar za povijesne znanosti — Odjel za hrvatsku povijest,
Zagreb, Krčka 1

Časopis izlazi jednom godišnje

Cijena ovog broja iznosi 600 din

Izdavanje časopisa sufinancira Samoupravna interesna zajednica za znanstveni rad SR Hrvatske - VII.

Rješenjem Republičkog komiteta za prosvjetu, kulturu, fizičku i tehničku kulturu SR Hrvatske br. 6859/1 od 5. X. 1982. časopis »Radovi« oslobođeni su plaćanja poreza na promet proizvoda.

Časopis je registriran u Republičkom komitetu za informiranje SR Hrvatske pod br. UP-547/2 — 84 — 1984.

RADOVI 18

Za izdavača
Prof. dr *Josip Adamček*

Lektor
Ivan Tolj

Korektor i tehnički urednik
Franjo Čuješ

SURADNICI U OVOM BROJU

AGIČIĆ Damir, student, Filozofski fakultet Zagreb
BOBAN mr Branka, Centar za povijesne znanosti Sveučilišta, Krčka 1 Zagreb
BOBAN dr Ljubo, Filozofski fakultet Zagreb
BUDAK mr Neven, Filozofski fakultet Zagreb
BUŽIĆ-BOŽANČIĆ dr Danica, Poljana kralja Tomislava 3, Split
ĐURIĆ Vesna, student, Filozofski fakultet Zagreb
FILIPOVIĆ Klara, Šestinski vijenac 22, Zagreb
GOLDSTEIN mr Ivo, Filozofski fakultet Zagreb
GROSS dr Mirjana, Britanski trg 12, Zagreb
KARDUM mr Livia, Fakultet političkih nauka Zagreb
KLOPČIĆ Franc, Linhartova 62, Ljubljana
KUDELJIĆ Zlatko, Turinina 4, Zagreb
LUČIĆ dr Josip, Centar za povijesne znanosti Sveučilišta, Krčka 1 Zagreb
MIJATOVIĆ Anđelko, P. Togliatija 12, Susjedgrad, Zagreb
MIROŠEVIĆ mr Franko, Zavod za prosvjetno-pedagošku službu SRH, Zagreb
NIKOLANCI Mladen, B. Ivanovića 10, Split
OČAK dr Ivan, Centar za povijesne znanosti Sveučilišta Krčka 1, Zagreb
PAVLIČEVIĆ dr Dragutin, Centar za povijesne znanosti Sveučilišta, Krčka 1, Zagreb
PEKIĆ mr Milenko, Naučna biblioteka, Zadar
PERIČIĆ dr Šime, Zavod JAZU, Obala oktobarske revolucije 8, Zadar
PRELENDER Ivica, Iza Roka 1, Dubrovnik
STANČIĆ dr Nikša, Filozofski fakultet Zagreb
STRČIĆ dr Mirjana, Kumičićeva 42, Rijeka
STRČIĆ Petar, Arhiv Hrvatske, Zagreb
STUBLIĆ Zlatko, Vlašićka 12, Zagreb
ŠANTEK Darko, Trnac 29, Zagreb
ŠVAB mr Mladen, Leksikografski zavod »Miroslav Krleža«, Zagreb
TARADŽIĆ Branka, student, Filozofski fakultet Zagreb
VRANJEŠ-SOLJAN mr Božena, Centar za povijesne znanosti Sveučilišta Krčka 1 Zagreb
ZORIĆ Damir, Salopekova 18, Zagreb